

Școala doctorală interdisciplinară:

Facultatea de Teologie „Sfântul Andrei Șaguna”

Domeniul de doctorat: Teologie

TEZĂ DE DOCTORAT

**Migrația anglo-saxonă în Imperiul Bizantin
în secolul al XI-lea:
Implicații politice și considerații religioase**

Rezumat

doctorand:

Petruț-Ciprian Terciu

conducător științific:

Pr. Prof. Dr. Nicolae Chifăr

Cuprins

Introducere	
Creștinismul roman și celtic în spațiul anglo-saxon.....	
Britania romană	
Britania anglo-saxonă	
Legăturile anglo-saxonilor cu bizantinii până la sfârșitul secolului al XI-lea.....	
Era vikingilor: danezii și norvegienii	
Activitatea scandinavă în Orient.....	
Imperiul Bizantin.....	
Legăturile dintre Insulele Britanice, Scandinavia, Rusia Kieveană și Imperiul Bizantin	
Cucerirea normandă a Angliei.....	
Perioada premergătoare războiului anglo-normand	
Invazia normandă a ducelui William.....	
Rezistența anglo-saxonă	
Consecințele cuceririi normande	
Migrația anglo-saxonă în Imperiul Bizantin	
De la Italia bizantină la Italia normandă.....	
Marea Schismă	
Papa Grigorie al VII-lea	
Turcii selgiucizi	
Declinul Imperiului Bizantin	
Bătălia de la Manzikert.....	
Colapsul imperiului și migrația engleză	
Alexios I Comnenul.....	
Importanța Cruciadei I pentru Imperiul Bizantin și participarea englezilor la aceasta	

Dinastia comnenilor și aportul adus de către englezi la restaurarea statului bizantin	
Decăderea Imperiului Bizantin și cruciada engleză	
Cruciada a IV-a.....	
Imperiul din exil	
Lenta moarte a Imperiului	
Încheiere	
Bibliografie.....	

Cuvinte cheie: Creștinism, anglo-saxoni, migrație, colonii, recucerire

Creștinismul în Britania a luat naștere încă din primele secole, răspândindu-se o dată cu romanitatea, însuși Constantin cel Mare fiind încoronat împărat în această provincie. Dar după retragerea trupelor romane în anul 410 de către împăratul Honoriu și după invazia saxonilor, anglilor și a iuților, creștinismul a dispărut aproape în totalitate, păstrându-se doar printre nativii britanici care s-au retras din calea saxonilor în peninsula Cornwall, în Tara Galilor și pe coasta de NV a provinciei.

Aici va intra în scenă sfântul Patrik, apostolul Irlandei. Acesta se trăgea dintr-o familie creștină din prospera provincie romană Britania, tatăl său fiind diacon, iar bunicul preot. La vârsta de 16 ani a fost răpit de către pirații irlandezi și dus în Irlanda ca sclav, unde a fost pus să păstorească oile. Aici a găsit o lume total străină față de cea romană cu care era învățat, societatea irlandeză găsimu-se în secolul al V-lea încă în epoca fierului. În aceste condiții, Patrik și-a găsit refugiul în creștinism, rugându-se în mod constant și reușind să-și dea un sens vieții pline de greutate pe care o înfruntă. După 6 ani a reușit să fugă din Irlanda și să se întoarcă în Britania, însă aici a fost șocat să vadă cât de mult se schimbase lumea pe care o cunoscuse: invadatori străini peste tot, orașe distruse și depopulate, creștinismul exterminat și păgânismul reinstaurat. După câțiva timp petrecut în Franța unde și-a aprofundat cunoștințele teologice, s-a îndreptat tocmai spre țara care l-a capturat și l-a trimis în sclavie. Aici în Irlanda s-a îndreptat direct spre centrul puterii regale, reușind să-l convertească pe rege iar o dată cu el întreg poporul a trecut la credința în Hristos în pofida opoziției vehemente a druizilor celtici. De acum, creștinismul irlandez va lua o turnură spectaculoasă, dezvoltându-se în mod unic și separat față de restul Europei. Având puternice influențe monastice provenite din Egipt pe calea vechii rute maritime întemeiate de către fenicieni, creștinismul celtic va aduce o perioadă de glorie a Bisericii din zonă purtând numele de „Epoca sfinților”. Numărul mănăstirilor a început să crească spectaculos, înmulțindu-se pe întreg teritoriul insulei și schimbând profund societatea pe care a adus-o de la epoca fierului la o epocă a culturii înfloritoare și a teologiei profunde. Irlanda, asemenea Egiptului creștin, devenise un refugiu al monahilor dornici de a se întâlni cu Dumnezeu, care se retrăgeau în sălbăticia verde a insulei, întemeind mai apoi noi și noi mănăstiri. În creștinismul celtic abații aveau o autoritate mult superioară celei a episcopilor, această situație durând până la instaurarea

controlului Romei și a scaunului papal pe insulă, ceea ce a dus la o invasare a polilor de putere în Biserica Irlandeză.

În acest univers al credinței și al sfinților își face intrarea un alt corifeu al creștinismului celtic: Sfântul Columba. Acesta, după un conflict sângeros pe care l-a provocat din cauza unei copii a unui manuscris, a fost nevoit să părăsească Irlanda. Împreună cu 12 ucenici s-a îndreptat spre regatul Dalriada, un stat maritim ce cuprindea regiunea Ulster din nordul Irlandei și coasta de sud vest a Scoției, având capitala la anticul fort Dunadd. Aici, sfântul Columba a convertit întreaga monarhie, obținând de la rege o insulă pe care să întemeieze o mănăstire. I-a fost acordată insula Iona în largul costelor vestice ale Scoției, unde a întemeiat o superbă mănăstire care va deveni un adevărat focar al culturii și al creștinismului în zonă.

De la Iona, creștinismul celtic s-a extins în toată Scoția, convertindu-i pe picti, după care a trecut valul lui Hadrian în Britania, unde sfântul episcop Aidan a întemeiat o mănăstire pe izolata insulă Lindisfarne, la fel de importantă ca cea de pe insula Iona. Concomitent cu tradiția irlandeză, pe insula britanică își făcea apariția creștinismul de facțiune romană în sud, în regatul Kent, avându-l protagonist pe Augustin de Canterbury.

Cele două forme ale creștinismului au coexistat pașnic pentru o perioadă, însă disensiunile au început să apară în regatul Northumbria, în timpul evlaviosului rege Oswald. Conflictul nu a fost vreunul de natură doctrinară, ci unul de natură calendaristică: anume când se sărbătorește Paștele? Irlandezii păstrau un vechi calcul al postului mare și al Paștelui, nefiind în concordanță cu restul Bisericii care adoptase calculul datei pascale încă de la primul sinod ecumenic de la Niceea din 325. Astfel avem două date diferite ale Paștelui în același regat. Regele Oswald era un puternic adept al tradiției Ioniene, petrecând el însuși o perioadă de timp pe insulă atunci când a fost exilat în tinerețe. Dar regina urma tradiția romană. Legenda spune că după sărbătorirea Paștelui, regele Oswald dorea să-și îndeplinească datoriile conjugale însă fu dezamăgit să afle că regina se afla încă în săptămâna patimilor după tradiția romană. Pentru a se evita astfel de momente dar și pentru a se ajunge la un consens și la o unitate în Biserică, regele a convocat un sinod la Whitby în secolul al VII-lea, mai exact în anul 664. În urma acestui sinod s-a acceptat tradiția romană, creștinismul celtic intrând din această perioadă într-un con de umbră. Sinodalii aveau să se uite spre puternica Romă și nu spre niște monahi izolați pe o insulă. Dezamăgiți, irlandezii au părăsit sinodul și s-au retras la Lindisfarne și Iona. Tradiția romană avea să câștige din ce în ce mai mult teren în Britania din acest moment.

În anul 792, liniștea mănăstirii Lindisfarne avea să fie curmată pentru totdeauna. Pe orizonturile mării își făceau apariția în corăbiile lor, temuții războinici vikingi. Fără milă au ucis monahii și au distrus mănăstirea, ducând cu ei în Scandinavia prețioasele cărți, relicve și comori. Aceeași soartă o va avea și mănăstirea Iona. Aici, toți monahii aveau să fie strânși la un loc și uciși. Locul avea să fie numit Golful Martirilor. De acum înainte, creștinismul celtic avea să se retragă treptat din istorie.

Acest an avea să fie unul de început într-o nouă etapă a istoriei europene și anume a erei vikinge, eră care a durat timp de trei secole, până prin anii 1100 și care avea să schimbe destinele atât ale saxonilor cât și ale bizantinilor.

Atacurile danezilor asupra mănăstirilor Lindisfarne și Iona coincid foarte bine și este destul de sigur să afirmăm chiar că au fost determinate de expansiunea către Saxonia și Iutlanda a lui Carol cel Mare. Forța sa formidabilă ce contesta rolul Imperiului Bizantin de moștenitor al Romei și de lider al oikumenei creștine, avansa amenințător spre teritoriile daneze prin campaniile sale îndreptate împotriva Saxoniei și ale slavilor nord-estici. Forța cu care i-a supus pe saxoni și violența cu care i-a convertit la creștinism i-a determinat pe danezii vecini să contraatace, iar începutul erei scandinave vine tocmai ca o reacție împotriva acțiunilor expansioniste ale carolingienilor. La șase ani după primele atacuri asupra Britaniei, danezii devastează coastele nordice ale Franciei, ceea ce îl determină pe Carol cel Mare să construiască adevărate fortificații ale gărzii de coastă la gurile râurilor, ceea ce a făcut ca raidurile nordicilor să înceteze timp de 20 de ani.

În ceea ce privește atacurile vikingilor asupra Insulelor Britanice, acestea au reînceput cu intensitate sporită în anul 834 atunci când danezii și norvegienii au atacat estuarul Tamisei. Situația politică a statelor anglo-saxone în timpul primelor invazii scandinave era una precară, caracterizându-se prin numeroase conflicte interne și prin decăderea Northumbriei ca stat dominant și urcarea în ierarhie a Merciei sub regele Aethelbald (716-757). Deși era un politician abil, Aethelbald era pus într-o lumină nefavorabilă de către supușii săi din cauza vieții imorale pe care o ducea și din cauza conflictelor cu Biserica reprezentată de către arhiepiscopul Cuthbert. Poziția dominantă a Merciei a continuat și sub regele Offa (757-796). În timpul domniei sale, Mercia cunoaște apogeul datorat în special de campaniile militare expansioniste ale regelui îndreptate împotriva celorlalte regate anglo-saxone, dar și împotriva celților din Tara Galilor. Pentru a trasa o graniță clară și pentru a împiedica raidurile galezilor, regele dispune construirea unui val de pământ asemănător cu cele construite de romani, de la nord la sud, numit și *Offa's dyke*, ce separa Țara Galilor de Mercia, graniță ce va deveni istorică și va separa etnic și

cultural cele două popoare. Offa este responsabil și pentru decretele sale legislative ce vor purta numele de *legea din Mercia* și care vor fi puse în practică în mod deplin abia în timpul domniei regelui Alfred cel Mare, dar și pentru contactele strânse, nu și lipsite de situații tensionate, cu imperiul lui Carol cel Mare. După moartea regelui Offa, Mercia începe să decadă și pierde poziția privilegiată, lăsând loc ascensiunii permanente a regatului Wessex condus de către regele Egbert.

Regele Egbert s-a născut în jurul anilor 771-775, fiind fiul regelui Ealhmund de Kent. Tatăl său nu și-a putut menține pentru mult timp independența față de regatul Merciei condus de Offa, iar Egbert a fost nevoit să fugă în Wessex, de unde a trebuit din nou să fugă din cauza intrigilor regilor Beorhtric de Wessex și Offa de Mercia. Cronica anglo-saxonă menționează faptul că Egbert a stat vreme de 13 ani la curtea lui Carol cel Mare de unde a deprins modul de guvernare carolingian. Cu suportul lui Carol cel Mare, după moartea lui Beorhtric survenită în anul 802, Egbert a ocupat tronul Wessex-ului. Domnia sa a fost una expansionistă și agresivă, Cronica anglo-saxonă înregistrând mai multe atacuri împotriva regatului celților britanici din Cornwall.

În anul 825 a avut loc una dintre cele mai semnificative bătălii din istoria anglo-saxonă la Ellandum între Beornwulf, regele Merciei și Egbert de Wessex. Victoria a aparținut lui Egbert, iar consecințele acestei bătălii au fost ireversibile. Mercia și-a pierdut pentru totdeauna poziția dominantă, permițând regatului din Wessex să și-o asume în primă fază, absorbind regatul Essex. Incitați de victoria lui Egbert împotriva lui Beornwulf, anglii de est s-au revoltat și și-au declarat independența față de regatul Merciei. În două bătălii decisive au fost uciși atât Beornwulf, cât și succesorul său Ludeca, ceea ce a consolidat încă o dată independența anglilor de est față de Mercia. Mai mult decât atât, în anul 829, Egbert a supus Mercia și a exercitat supremația asupra Northumbriei, însă această stare de fapt nu a durat mult timp, întrucât, un an mai târziu, independența Merciei a fost restaurată de către Wiglaf, dar acest regat nu și-a mai putut impune dominația de altădată.

Apogeul regatului Wessex și al regelui Egbert începe să scadă simțitor după anul 829, în mare parte, probabil și din lipsa ajutorului furnizat de către carolingienii ocupați ei înșiși cu probleme domestice. Atât Mercia cât și Kent-ul și Anglia de Est scapă de sub influența Wessex-ului. În același timp, danezii reapar în peisajul britanic provocându-i lui Egbert o înfrângere în anul 836 la Carhampton, însă doi ani mai târziu vikingii și galezii sunt învinși în Cornwall.

Egbert moare în anul 838, lăsând în urma sa un regat mult mai puternic decât atunci când l-a preluat și în același timp o moștenire puternică pentru realizările ieșite din comun ale nepotului său, Alfred cel Mare.

La început atacurile vikingilor în Europa apuseană erau sezoniere și se concentrau în special pe operațiuni de raid, de jaf și de trafic de persoane, însă începând cu anul 840 atunci când scandinavii au iernat pentru prima dată într-un teritoriu străin, mai exact în nordul Franței la gurile Loarei, perspectiva colonizării unor noi teritorii devine pentru ei o chestiune favorabilă întoarcerii în Scandinavia înghețată și ostilă.

Din punct de vedere social, cultural și tehnologic, scandinavii se aflau mult în urma Europei, situându-se încă în epoca fierului. Organizarea lor statală era aproape inexistentă, largi grupuri de oameni se adunau în jurul unei căpetenii influente și carismatice care le putea promite război și bogăție. Societatea nordică era una predominant agrară și războinică, însă peninsula Scandinavă lăsa puțin loc printre vastele păduri, munți înalți și zăpezi abundente, practicării agriculturii și asigurării unui trai decent pentru populația aflată în plină ascensiune demografică. În același timp, sistemul ereditar bazat pe dreptul întâiului născut lăsa numeroși fii nobili fără moșteniri suficiente din partea înaintașilor. Împinși de speranța unor noi posibilități de îmbogățire și de obținere a faimei veșnice, grație spiritului lor cutezător și mulțumită tehnologiei avansate pe care o dețineau în domeniul navigației maritime și fluviale, numeroși danezi și norvegieni au pornit către coastele Europei apusene.

Atacurile asupra mănăstirilor Lindisfarne, Monkwearmouth-Jarrow Abbey și Iona au produs consternare în rândul nordicilor, deoarece aici au găsit averi impresionante lăsate fără niciun minim de apărare. Este greșit să considerăm ca factor decisiv al acestor atacuri, spiritul religios anticreștin pe care scandinavii ar fi putut să-l practice în aceste momente. Pur și simplu, aceste importante centre monastice aflate pe coastele Britaniei erau o pradă mult prea ușoară pentru vikingi.

Dincolo de mănăstirile bogate lăsate neprotejate, nordicii au găsit în Britania formațiuni statale, patru la număr la mijlocul secolului al IX-lea - Northumbria, Mercia, Anglia de Est și Wessex – mai mult sau mai puțin pregătite să facă fața atacurilor scandinave. După cum am putut vedea deja, s-au înregistrat două atacuri importante asupra Wessex-ului în timpul regelui Egbert, primul s-a soldat cu victoria nordicilor, iar al doilea cu victoria englezilor. După ce a fost măsurată în mod obiectiv puterea de reacție a statelor engleze, căpeteniile daneze urmate îndeaproape de cele norvegiene au decis că este timpul unei invazii asupra Britaniei în adevăratul sens al cuvântului.

Armata daneză sau *marea armată păgână*, după cum o numește *Cronica anglo-saxonă* a debarcat în Britania în anul 865 și, vreme de 14 ani, a purtat război împotriva celor patru regate anglo-saxone. Deși este numită marea armată, numărul acesteia nu putea depăși câteva mii de războinici scandinavi, însă acest număr este cu mult mai mare decât cel cu care se obișnuiseră până acum englezii, fiind până în momentul de față cea mai puternică forță scandinavă care invadea insulele britanice. Potrivit cronicilor islandeze armata danezo-norvegiană era condusă de către Halfdan Ragnarson, Uba și Imar (Ivar) Fără Os (*Boneless*), toți trei fiind presupuși fii ai legendarului rege danez Ragnar Lodbrok, însă și alte nume sonore vor apărea pe scena războiului sălbatic din insulă.

Punctul de pornire al invaziei a fost Anglia de Est, acolo unde regele a făcut pace cu vikingii oferindu-le cai și provizii. După ce au petrecut iarna în această provincie, danezii s-au îndreptat către Northumbria. Însăpăimântați, anglo-saxonii din nord au plătit scandinavilor sume uriașe de bani și au acceptat un conducător marionetă care să deservească interesele danezilor. Imediat după acest episod, vikingii au invadat regatul Merciei și au capturat Nottinghamul în anul 867, cel mai important centru urban al regatului. Regele Merciei a făcut apel disperat către regele Wessex-ului pentru a-i veni în ajutor. Armata combinată a celor două regate nu a putut elibera orașul ocupat, iar vikingii nu l-au părăsit decât după ce au primit sume colosale de bani. S-au întors în Northumbria unde au petrecut toamna anului 868 și aproape întreg anul 869, după care s-au îndreptat din nou către Anglia de Est. De această dată, englezii conduși de către regele Edmund i-au întâlnit pe vikingi pe câmpul de bătălie, însă au fost înfrânți în mod dramatic, iar regele lor a fost capturat și martirizat în mod tragic și brutal de către Imar pentru refuzul de a renunța la creștinism. Eroismul cu care și-a înfruntat moartea violentă a făcut din regele Edmund sfântul patron al Angliei în Evul Mediu, iar cultul său a cunoscut o răspândire și o popularitate impresionantă încă din primii ani ce au urmat martirajului său.

În anul 871, o altă armată a sosit din Scandinavia sub conducerea lui Bagsecg. După fuziunea celor două armate, acestea s-au îndreptat împotriva Wessex-ului, însă vikingii au fost înfrânți de către Alfred, fratele regelui Aethelred în bătălia de la Ashdown, ucigându-l pe Bagsecg în această confruntare. Trei luni mai târziu, regele Aethelred moare și este succedat la tron de către Alfred, cel care va deveni, poate, cel mai remarcabil rege care a stat pe tronul Angliei, unul dintre cei doi monarhi englezi care au primit titulatura de „cel Mare” alături de Cnut, regele Angliei, Danemarcei și Norvegiei, cu precizarea faptului că regele Cnut era scandinav și nu anglo-saxon.

Informațiile legate de viața lui Alfred cel Mare sunt destul de bogate și provin în mare parte din lucrarea eruditului episcop galez, Asser. Alfred a fost cel mai tânăr fiu al regelui Aethelwulf și nepotul regelui Egbert de Wessex. Potrivit Cronicii anglo-saxone, acesta a călătorit la Roma la vârsta de patru ani, acolo unde papa Leon al IV-lea l-a numit consul. Se presupune că a petrecut câțiva ani la curtea împăratului francilor, Carol cel Pleșuv (840-877) care îi era și bunic din partea mamei sale, Judith.

La moartea tatălui său, survenită în anul 858, regatul Wessex a fost împărțit între cei trei frați ai săi mai în vârstă: Aethelbald, Aethelberht și Aethelred. Domniile primilor doi frați au fost lipsite de importanță, însă o dată cu domnia celui de-al treilea frate al său, Aethelred de Wessex, începe și ascensiunea remarcabilă și uimitoare a lui Alfred, tocmai în tumultul invaziei scandinave din 865.

Îl găsim pe Alfred luptând în campania lipsită de succes susținută de către regatul Wessex în Mercia atunci când Imar, căpetenia daneză, a ocupat Nottinghamul. În decursul anului 870 sunt înregistrate o serie de ciocniri violente între armatele daneze și cele anglo-saxone, cu victorii și înfrângeri de ambele părți la care Alfred ia parte în modul cel mai activ. Însă victoria importantă de la Ashdown îi asigura lui Alfred debutul în rolul de lider al disperatei rezistențe engleze. În pofida recentei victorii, armata anglo-saxonă a pierdut bătălia de la Merton purtată la câteva săptămâni după cea de la Ashdown. În decurs de trei luni, regele Aethelred s-a stins din viață, lăsând regatul în mâinile lui Alfred. Deși Aethelred avea doi fii de vârste fragede care aveau întâietate evidentă la tron, ascensiunea lui Alfred a fost necontestată, asta și din cauza situației extrem de fragile a regatului, precum și a războiului disperat cu danezii.

În timp ce Alfred era ocupat cu ceremoniile funerare ale fratelui său, danezii au câștigat o victorie importantă împotriva armatei engleze, ceea ce l-a determinat pe rege să ceară pacea și eliberarea teritoriilor sale, însă termenii armistițiului nu ne sunt cunoscuți, deși, cel mai probabil, Alfred i-a plătit pe vikingi, așa cum au făcut-o cei din Mercia și cei din Northumbria înaintea sa. Cert este faptul că, vreme de cinci ani, vikingii s-au ocupat de celelalte părți ale Britaniei, lăsând Wessex-ul pentru campanii ulterioare.

Avântul și spiritul războinic al scandinavilor au fost reanimate de către o nouă căpetenie a armatelor vikingie, pe nume Guthrum. În 876 a atacat în forță regatul Wessex unde a ocupat orașul Wareham. Alfred i-a încercuit, însă în urma tratativelor eșuate și la adăpostul nopții, scandinavii au reușit să fugă.

În luna ianuarie a anului 878, danezii au inițiat un atac surpriză asupra fortăreței în care Alfred își petrecea Crăciunul, trecând prin sabie toți locuitorii cu excepția lui Alfred și a

însoțitorilor săi care abia au putut scăpa cu viață, retrăgându-se în mlaștinile din Somerset. Acest episod dramatic reprezintă punctul culminant atât din viața lui Alfred, cât și din desfășurarea rezistenței în fața violenței și ororilor invaziei nordice. De aici, din mlaștinile Somersetului, Alfred a reușit să organizeze o rezistență impresionantă și eficientă, recrutând toți oamenii capabili să poarte arme din comitatele învecinate și cu această armată improvizată, regele a trecut la contraofensivă. Inspirați de caracterul frumos al regelui, de pietatea sa și de curajul cu care era înzestrat, englezii au atacat în forță și au câștigat o victorie decisivă pe câmpul de luptă de la Edington. Înfrânți și înspăimântați, scandinavii s-au retras în cetatea Chippenham, însă Alfred i-a hărțuit permanent declanșând un asediu strâns. Lipsa gravă a proviziilor i-a forțat pe danezi să se predea regelui. Condiția impusă de Alfred scandinavilor a fost ca Guthrum să se convertească la creștinism, ceea ce s-a și petrecut trei săptămâni mai târziu la curtea regelui. Botezul a fost sărbătorit cu mult fast și entuziasm, iar Alfred i-a devenit părinte spiritual lui Guthrum.

Cu această ocazie, între Alfred și Guthrum s-a încheiat celebrul tratat de la Wedmore care delimita granițele dintre Wessex și teritoriile stăpânite de către danezi. Regatul Mercia a fost împărțit între Alfred și Guthrum, Londra revenindu-i Wessexului. Granița trasată poartă numele de *Danelaw*, asemenea și întreg teritoriul stăpânit de către scandinavi, acolo unde domnea legea daneză. Această împărțire avea să producă efecte pe termen lung, numeroși danezi urmând să se stabilească în estul și nordul Angliei, oferind acestor regiuni elemente importante ale culturii și civilizației scandinave. În același timp, York-ul, vechiul Eboracum, orașul care l-a proclamat împărat roman pe Sfântul Constantin cel Mare în anul 306, avea să devină cel mai important centru scandinav din Britania și capitală, de unde Imar își va conduce propriul fief viking ce cuprindea Northumbria, teritorii de pe coastele Irlandei, precum și regatul Laithlinn din insulele Hebride, Orkney și de pe coastele de vest ale Scoției.

Guthrum va părăsi împreună cu ceea ce a mai rămas din armata sa granițele Wessex-ului și se va retrage în Anglia de Est unde va fi proclamat rege și pe care o va conduce până la moartea sa, survenită în jurul anului 890.

Urmașii lui Alfred cel Mare au continuat opera predecesorului lor și au dus războiul de eliberare de sub dominația scandinavă mai departe. În anul 899, lui Alfred i-a urmat la tron, fiul său Edward cel Bătrân. Acesta a reușit să-i învingă pe vikingi în repetate rânduri și să cucerească Ținuturile de Mijloc și Anglia de Est în anul 917. Un an mai târziu, după moartea surorii sale Aethelflaed, Edward a ocupat Mercia pe care a alipit-o regatului său. Astfel, întregul ținut anglo-saxon de până la râul Humber a fost unit sub sceptrul unui

singur rege. Doar Northumbria ocupată de către vikinci lipsea unirii întregului regat. Această misiune îi va reveni fiului lui Edward, Athelstan.

Athelstan este, poate, unul dintre cei mai de seamă regi anglo-saxoni care a ocupat tronul Angliei. Totodată, Athelstan este primul care și-a atribuit titlul de *Rege al Englezilor*, acest eveniment având loc în anul 927. Asemenea bunicului său Alfred, poate chiar într-o măsură mai mare, Athelstan avea înclinații puternice spre cultură și spre credință, fiind un om de o spiritualitate profundă și care, spre deosebire de tatăl său Edward, a sprijinit în multe rânduri Biserica, fiind cel care a încurajat introducerea regulilor benedictine în Anglia. A fost un neobosit continuator al reformelor administrative ale lui Alfred, centralizând foarte mult puterea din Anglia. Totodată, Athelstan a menținut relații diplomatice cu importantele curți ale Europei Apusene, creând un imperiu carolingian al anglo-saxonilor. În timpul său, Anglia a devenit cea mai importantă putere din Apus.

Domnia sa a început în anul 924 sub auspicii nu tocmai favorabile. A fost recunoscut rege în Mercia, nu și în Wessex, acolo unde fusese ales fratele său vitreg, însă care nu a supraviețuit mult timp alegerii, din cauza stării precare de sănătate. După ce ultimele rezistențe au încetat, Athelstan a fost recunoscut drept rege al anglo-saxonilor în anul 925. Doi ani mai târziu, în anul 927, Athelstan a cucerit și ultimele rămășițe ale regatului viking de la York, unind astfel pentru prima dată în istorie toate regatele anglo-saxone sub un singur sceptru. Renunțând la titlul de rege al anglo-saxonilor, Athelstan s-a proclamat în premieră, rege al englezilor.

Ascensiunea sa nu s-a oprit aici, ci a continuat cu supunerea galezilor în prima fază. În anul 934, Athelstan a invadat Scoția condusă de către Constantin al II-lea cu scopul recunoașterii sale drept suzeran de către regelui scoțian. Misiunea sa și-a atins scopul, nu fără urmări, însă. În anul 937 o coaliție formată din regele viking Olaf Guthfrithson al Dublinului și Constantin al II-lea al Scoției a invadat Anglia, însă aceștia au fost învinși de către Athelstan în sângerosul masacru de la Brunanburh. Victoria aceasta, deși câștigată cu greu și cu mult sânge, este văzută de mulți cercetători ai istoriei anglo-saxone, și pe bună dreptate, drept una dintre cele mai importante bătălii din istoria Angliei. Dacă Athelstan ar fi pierdut lupta, atunci tot ceea ce au realizat predecesorii săi și tot ceea ce s-a concretizat în timpul domniei sale s-ar fi destrămat, iar regatul englez ar fi fost distrus.

După moartea regelui Athelstan, vikincii vor ataca din nou Anglia și vor captura Yorkul, însă vor fi înfrânți în anul 954, iar ultimul lor rege, Erik va fi alungat din insulele britanice.

În anul 1002, într-un mod de neînțeles, regele englez Athelred a ordonat masacrarea locuitorilor danezi din Anglia, ceea ce a dus la moartea câtorva mii de scandinavi. Acest act necugetat va declanșa o nouă invazie daneză, mult mai numeroasă de această dată, care va amenința existența regatului englez.

Masacrul ordonat de regele englez Ethelred împotriva danezilor din Britania în anul 1002 a avut repercusiuni grave asupra Angliei, declanșând o invazie totală a danezilor. Mai întâi de toate, este necesară o analizare atentă a situației politice, sociale și religioase din Scandinavia.

La acea dată ocupa tronul danez regele Svein Forkbeard (eng. *Barbă despăcată*), om dur și sever care a obținut tronul numai după ce l-a înlăturat în mod brutal de la putere pe tatăl său Harold Bluetooth (eng. *Dinte albastru*), primul rege creștin al danezilor. Biografia sa, deși este des contestată de unii istorici, o găsim în celebra sagă islandeză *Heimskringla*, alcătuită de către Snorri Sturlson în secolul al XIII-lea, precum și în *Faptele Episcopilor din Hamburg*, scrisă de către Adam de Bremen, care însă, prezintă o descriere subiectivă și îndoielnică a domniei sale văzută dintr-o lumină vădit orientată împotriva sa.

Ascensiunea sa la tronul danez a avut loc în anul 986. La acea dată regii danezi ocupau și tronul Norvegiei, pe care Svein l-a moștenit de la tatăl său, tron pe care l-a pierdut însă, între anii 995-1000 în favoarea remarcabilului rege norvegian, Olaf I Tryggvason.

Prima invazie a Angliei a avut loc între anii 1002 și 1005, însă o foamete care făcea ravagii în țara l-a forțat pe Svein să părăsească Britania. Alte raiduri daneze s-au mai desfășurat între anii 1006-1007 și 1009-1012, însă în anul 1013, Svein a condus el însuși o invazie totală a Angliei. Potrivit Cronicii Anglo-Saxone, regele Svein a venit cu flota sa în Britania unde a cucerit cu ușurință Anglia de Est, Northumbria și regatul Lindsey. Apoi a coborât către Oxford pe care l-a cucerit, apoi Winchester, după care s-a îndreptat către Londra.

La Londra, rezistența englezilor a fost una remarcabilă, ceea ce l-a forțat pe Svein să ocolească orașul regal pentru o vreme, însă în cele din urmă londonezii s-au predat de frica unui eventual masacru. Regele Ethelred i-a trimis pe cei doi fii, Edward și Alfred în Normandia după care i-a urmat și el în exil.

În ziua de Crăciun a anului 1013, Svein I al danezilor a fost încoronat rege al Angliei, însă nu a apucat să se bucure mult timp de victoria sa, murind la scurt timp. Fiul său, Harald al II-lea a fost încoronat rege în Danemarca, însă danezii din Anglia l-au proclamat rege pe fratele său, Cnut, în timp ce englezii au trimis după Ethelred în Normandia să vină și să reocupe tronul englez.

Revenind în Anglia în anul 1014, Ethelred a reușit să-l alunge pe Cnut din țară, dar acesta va reveni un an mai târziu. La revenirea sa în Anglia, Cnut a găsit regatul divizat deoarece fiul lui Ethelred, Edmund Ironside s-a revoltat împotriva tatălui său și s-a proclamat rege în partea daneză a regatului.

Inviazia daneză din anul 1015 a fost una foarte intensă, asemănătoare cu cea din anul 865. Wessex-ul a fost primul regat englez care s-a predat forțelor lui Cnut apoi mare parte din Mercia a trecut de partea sa împreună cu Eadric Streona, conducătorul acesteia. Forțele regelui englez Edmund nu au putut opri avansul armatei daneze care și-a continuat campania în nord unde a ocupat Northumbria.

După ce mare parte din Anglia a căzut în mâinile lui Cnut, acesta s-a îndreptat spre Londra, acolo unde Edmund și-a consolidat puterea după moartea tatălui său, Ethelred. Înainte de sosirea danezilor la Londra, Edmund a purtat campanii în Wessex unde a întâlnit o facțiune a armatei daneze în două bătălii indecise. Asediul Londrei a fost ridicat în cele din urmă de către danezi din cauza ferocității cu care lupta Edmund atunci când a ajuns din Wessex pentru a salva capitala engleză. O altă bătălie purtată în Essex a adus victoria danezilor de data aceasta datorită numeroaselor trădări venite din tabăra engleză. În urma acestei bătălii Cnut și Edmund s-au întâlnit și au negociat pacea care prevedea ca toate teritoriile de la nord de Tamisa să fie trecute în stăpânirea prințului danez, iar cele din sud împreună cu Londra să rămână sub autoritatea lui Edmund. De asemenea, Cnut avea să fie desemnat succesorul lui Edmund, ceea ce s-a și petrecut atunci când regele englez a murit câteva zile mai târziu în circumstanțe necunoscute.

Cnut a fost încoronat rege al Angliei pe care o va conduce vreme de 19 ani până la moartea sa survenită în anul 1035. Cnut a murit în toamna anului 1035, însă imperiul său nordic nu a supraviețuit. În Danemarca și în Anglia i-a succedat la tron Harthacnut, numit și Cnut al III-lea, iar în Norvegia Magnus I. În Anglia, după moartea lui Harthacnut, tronul i-a revenit lui Edward, fiul regelui englez Ethelred, care a revenit din Normandia în anul 1042, reinstaurând astfel dinastia de Wessex.

Domnia regelui Edward Confesorul va dura până în anul 1066 și va reprezenta una dintre cele mai stabile și mai prospere domnii din istoria poporului englez, fiind exemplară pentru toți monarhii care au ocupat tronul englez până în ziua de astăzi.

Devotamentul religios și profunda lui viață spirituală l-au făcut pe Edward să își dorească o viață asemenea îngerilor din ceruri, nealterată de patimile trupești. Deși căsătorit, Edward și soția sa, Edith, au decis să trăiască în castitate întreaga lor viață. Deși este admirabil din punct de vedere spiritual, din punct de vedere politic era dezastruos ca un rege

să moară fără moștenitori. Războiul era inevitabil, numai că în acest caz Anglia avea de a face cu patru pretendenți la tron.

În data de 5 ianuarie 1066, bătrânul și înțeleptul rege Edward Confesorul moare, nu însă înainte de a-i înmâna lui Harold Godwinson protecția regatului și a văduvei sale, conform scrierii *Vita Aedwardi Regis*. Asemenea și Tapiseria de la Bayeux înfățișează pe regele muribund indicând cu degetul către un personaj cu mustață ce pare a fi Harold. Pe parcursul întregii istorii anglo-saxone, cel puțin în teorie, regele era ales de către *witan*, o adunare generală formată din cei mai de seamă nobili.

Cauza minorului Edgar Aetheling, moștenitorul de drept al coroanei, a fost trecută cu vederea, deoarece William, ducele Normandiei, își manifestase în mod evident intenția de a deveni regele Angliei. Iar în aceste vremuri tulburi și tensionate care prevesteau în mod cert război total, *witan*-ul a decis că este nevoie de un bărbat matur pentru a gestiona o astfel de situație. Iar Harold Godwinson era omul perfect pentru misiune. De multe ori și-a dovedit măiestria în luptă, provenea din rândul celei mai importante familii nobiliare și a fost mereu omul cel mai de încredere al lui Edward Confesorul. Dacă era cineva cel mai în măsură de a menține și continua bună administrație a lui Edward și de a păstra legile sale sfinte, atunci acel om era Harald. Ceea ce nu știau nobilii englezi era faptul că o altă invazie de proporții asemănătoare cu cea a lui William era pregătită în Scandinavia.

În ziua următoare morții lui Edward, Harold a fost încoronat rege în recent construită catedrala romanică de la Westminster. Ungerea lui Harold ca rege era considerată de către papalitate drept una necanonică, deoarece a fost săvârșită de către arhiepiscopul Stigand a cărui alegere a fost făcută fără aprobarea scaunului pontifical. Dacă întâistătorul Bisericii engleze era privit drept schismatic, atunci întreg poporul împreună cu regele era schismatic și era imperios necesar ca aceștia să fie aduși sub ascultare. William era cel mai bun campion pentru cauza papei Alexandru al II-lea. Papa era, la rândul lui, cel mai bun sponsor pentru cauza lui William, ducele Normandiei, pentru a duce la bun sfârșit această precruciata îndreptată nu împotriva musulmanilor ce persecutau creștinii din Spania sau din Orientul Mijlociu, ci împotriva creștinilor din insula Britaniei ce dăduseră vreme de secole unele dintre cele mai sublime exemple de sfințenie. Vina lor nu era alta decât de a se afla în calea unor oameni mult prea ambițioși și însetați de putere, iar toată speranța lor de a supraviețui era pusă în Harold, veteranul războinic, și în luptătorii săi de elită, renumiții *housecarls*.

William se afla la vânătoare atunci când veștile despre încoronarea lui Harold au traversat Canalul Englez. Prima acțiune a ducelui a fost aceea de a se adresa papei Alexandru,

de la care a primit binecuvântare, bani pentru a angaja mercenari și un standard papal, pentru a-i servi drept dovadă a sprijinului de care se bucura din partea Romei.

Nobilimea normandă se arăta reticentă în fața unei astfel de invazii. Micul ducat din nordul Franței nu va putea nicicând să cucerească de unul singur un regat atât de prosper cum era Anglia. Însă William i-a convins pe toți de realitatea succesului său, promițându-le bogății, domenii și titluri englezești la care nu au îndrăznit nicicând să spere.

Cronicarii William de Jumieges și William de Poitiers descriu pregătirile pe care ducele le-a făcut pe perioada întregii veri a anului 1066. William a dispus construcția integrală a unei noi flote navale care să poată transporta peste Canal atât oameni înarmați, caii necesari și proviziile indispensabile unei astfel de expediții. Numărul de 3000 de corăbii este în mod clar o exagerare din partea lui William de Jumieges, însă flota normandă avea cu siguranță o mărime considerabilă.

În anticiparea invaziei lui William, Harold și-a așezat trupele în insula Wight din sudul Britaniei. Așteptarea încordată îl făcea pe regele anglo-saxon din ce în ce mai încrezător în faptul că ducele nu va risca o traversare a Canalului pe măsură ce toamna se apropia și sezonul campaniilor militare se încheia. Dar William aștepta de cealaltă parte a mării și se ruga lui Dumnezeu pentru calmarea vânturilor. Vreme de aproape șapte luni a așteptat Harold invazia ce părea a nu mai avea loc. O tentativă a normandului avea să îi cauzeze acestuia un dezastru complet. Nerăbdător, William a decis în august traversarea mării în pofida vânturilor puternice. Flota sa era aproape de a se scufunda pe fundul apelor, însă furia vânturilor i-a îndepărtat către răsărit, reușind în cele din urmă să acosteze tot pe țărmurile nordice ale Franței.

Fără să mai aștepte, Harold și-a demobilizat armata în data de 8 septembrie, deoarece sezonul recoltelor era în toi și era nevoie de prezența oamenilor în câmp, pentru a evita o eventuală foamete. Ba mai mult, pe măsură ce timpul trecea, posibilitatea ca flota normandă să acosteze cu succes pe țărmul britanic era din ce în ce mai mică. Dacă ar fi fost vorba despre oricare alt conducător, probabil că Harold ar fi avut dreptate, însă aici este vorba de William, cel mai devotat om al timpului, cel care prefera mai degrabă să moară pe fundul mării împreună cu întreaga sa armată decât să renunțe la inițiativă. Îndelungatele sale rugăciuni au fost ascultate, iar vânturile s-au oprit, curmând freamătul apelor. Norii s-au risipit și au lăsat loc soarelui și cerului senin, în chip total neobișnuit pentru vremea acestei perioade a anului.

Îndată ce Harold a dispus lăsarea armelor, dezastrul a lovit, nu din sud de unde se aștepta toată lumea, ci din nord. Harald Hardrada, împreună cu trădătorul Tostig și cu întreaga

sa flotă și armată, însumând aproximativ 300 de corăbii și 30 000 de oameni au invadat Northumbria, aproape de gura de devarsare a râului Tyne.

Forțele norvegiene au învins armata locală condusă de către frații Edwin și Morcar în bătălia de la Fulford, din apropierea York-ului, în data de 20 septembrie 1066. Orașul York s-a predat la scurt timp după această înfrângere a oștirii anglo-saxone. Harold și-a îndreptat armata în nord într-un marș epuizant, străbătând drumul de la Londra la York pe o distanță de aproximativ 185 de mile în doar patru zile.

Cele mai multe surse indică faptul că Harald Hardrada și-a împărțit trupele în două, o parte staționa în apropierea corăbiilor ancorate pe râul Derwent, asigurându-le protecția, iar grosul armatei se pregătea de a ierna în Northumbria, mizând pe o campanie de cucerire îndelungată, asemenea invaziilor scandinave precedente.

Surprinzătoarea apariție a trupelor anglo-saxone i-a luat pe norvegieni pe nepregătite. Harold a trecut prin orașul York fără a întâmpina rezistență, deoarece norvegienii erau staționați dincolo de podul de la Stamford, așteptând o delegație saxonă pentru a negocia eliberarea ostaticilor capturați în timpul bătăliei de la Fulford. În acest timp, Harold Godwinson a apărut cu întreaga sa armată spre surprinderea și teroarea tuturor. Între cele două oștiri situate de o parte și de cealaltă a râului Derwent se găsea podul de la Stamford. Armata anglo-saxonă trebuia să traverseze acest pod pentru a putea ataca oștirea scandinavă luată prin surprindere. Pentru a câștiga timp prețios, un uriaș războinic viking proteja podul și ucidea pe orice saxon ce îl ataca. Englezii au încercat toate variantele pentru a-l doborî și a traversa podul, însă luptătorul *berserk* era de neînvinc. Atunci, un războinic englez curajos, s-a cățărat sub pod, și prin podeaua acestuia a împins sulița ascuțită drept printre picioarele scandinavului, dându-i acestuia o moarte cumplită. Harold a atacat armata inamică cu atâta ferocitate încât mulți norvegieni au murit tăiați, măcelăriți și înecați, atât scandinavi, cât și flamanzii și normanzii ce se găseau în rândurile lui Hardrada. Trădătorul Tostig și regele norvegian au căzut pe câmpul de luptă de la podul Stamford. Cel din urmă a murit în urma unei răni provocate de o săgeată ce i-a perforat gâtul. Harold Godwinson i-a permis fiului lui Hardrada, Edmund, să se întoarcă acasă. Din imensa oștire scandinavă, la sfârșitul luptei, supraviețuitorii abia dacă mai umpleau 25 de corăbii, care au luat drumul insulelor Orkney.

Odată cu moartea lui Harold Hardrada pe câmpul de luptă de la Stamford Bridge ia sfârșit și legendara era a vikingilor, începută în anul 793 tot pe pământ englez, prin distrugerea mănăstirii Lindisfarne. Expedițiile militare și incursiunile ce provocau teroare, explorările legendare și faptele de eroism încetează în același timp cu moartea unuia dintre cei mai exponenți războinici scandinavi, cel care a purtat razboaie în Rusia Kieveană și în

Imperiul Bizantin, atât în Orient, din Anatolia până la Ierusalim, cât și în Occident în Italia și Sicilia. Harald Hardrada a condus cu mână de fier și cu autoritate înțeleaptă Norvegia vreme de douăzeci de ani și a dus țara pe culmile prosperității. Dorința sa de a intra în legendă i-a adus moartea pe câmpul de bătălie, însă Harald Hardrada și-a sfârșit cariera militară în același mod în care a început-o. A luptat alături de fratele său vitreg, Sfântul Olaf al II-lea în bătălia de la Stiklestad din anul 1030, pe care a pierdut-o și a murit înfrânt în bătălia de la Stamford Bridge din 25 septembrie 1066. Însă între aceste două lupte decisive, Harald s-a bucurat de o viață și de o carieră intensă, legendară, de războinic, de explorator și de monarh. Dorința sa de a intra în legendă i s-a îndeplinit, chiar dacă nu în modul pe care l-ar fi așteptat. Personajul lui Harald împletește perfect simbolul războinicului viking cu modelul luptătorului creștin, sprijinitor și protector al credinței.

Două zile mai târziu, pe 28 septembrie, flota lui William acosta în golful Pevensey. După debarcare, trupele normande s-au deplasat câteva mile către est la Hastings unde au început să construiască un castel provizoriu de lemn și să fortifice locul în așteptarea lui Harold Godwinson. De aici, forțele normande au devastat împrejurimile cu o violență ieșită din comun pentru a-i stârni mânia regelui anglo-saxon și pentru a-l atrage pe câmpul de luptă ales de către William. Ducele s-a mulțumit a ataca zonele de coastă, fără a se îndepărta prea mult de mare, tocmai pentru a nu întrerupe linia de comunicație cu Normandia. Atât de mare era determinarea lui William de a cuceri Anglia, încât a dispus distrugerea corăbiilor pentru a împiedica fuga oamenilor săi și retragerea. Pentru el nu existau alte variante decât succesul total sau înfrângerea. Pentru soldații normanzi și pentru mercenarii europeni, gestul lui William nu le lăsa ca alternativă decât lupta pentru victorie,

După înfrângerea lui Hardrada și a lui Tostig, Harold a lăsat o parte din armata sa în nord sub comanda fraților Edwin și Morcar, iar el s-a deplasat în fruntea restului trupelor pentru lupta cu normanzii. A înaintat către sud cu aceeași viteză cu care se deplasase atunci când îl înfruntase pe Hardrada. S-a oprit în drumul său la Londra, unde a rămas o săptămână pentru a stabili planul final. Majoritatea nobililor, în frunte cu mama sa, îl implorau să amâne expediția și să aibă răbdare. Iarna se apropia simțitor și William putea fi înconjurat și înfometat. Se propunea tratarea invaziei în modul asemănător în care s-au tratat atacurile scandinave din secolul trecut, prin răbdare, prin strategie inteligentă, cu tact și cu atacuri decisive. William avea doar Hastings-ul pe când Harold avea întreaga Anglie.

Aflând că este excomunicat și că William beneficiază de suportul total al papalității, Harold nu a dorit să mai întârzie, pentru ca moralul oamenilor săi să nu fie afectat de împrejurări. Nici măcar nu a mai așteptat recrutarea de noi forțe, ci a pornit direct spre

William, cu oamenii epuizați de marșul forțat, abordând aceeași strategie pe care a folosit-o împotriva lui Hardrada.

Deși Harold miza pe surprinderea adversarului, William a aflat despre înaintarea acestuia. Ducele a părăsit fortificațiile din lemn de la Hastings și a ieșit în întâmpinarea armatei engleze. Harold a adoptat o poziție defensivă în vârful dealului Senlac, în prezent localitatea Battle, East Sussex, la o distanță de aproximativ 10 kilometri de castelul lui William de la Hastings.

William al Normandiei a schimbat în mod decisiv regulile războiului medieval prin introducerea cavalerilor înarmați pe câmpul de luptă. Pentru englezi, această nouă armă de elită era un element cu totul inedit. Perfecționați vreme de două secole în arta războiului în luptele interminabile cu invadatorii vikingi, anglo-saxonii și-au însușit modul de luptă al acestora. Foloseau caii în expedițiile militare, însă doar pentru deplasare. Pe câmpul de bătălie luptau pe jos, folosind formațiunea zidului de scuturi, compact și aproape imposibil de penetrat. Mobilitatea pe care o aveau cavalerii va schimba complet strategiile viitoare. Cavalerii semănau teroare în luptă, copitele lor zguduiau pământul și făceau să tremure de spaimă fie și pe cei mai curajoși războinici pedestri. Cavalerul evului mediu este echivalentul tancului în teatrele de război din prezent.

Înfrângerea lui Harold se datorează unor circumstanțe complexe. Principala cauză a fost aceea a dublei invazii. Deși a reușit cu succes să distrugă forțele norvegiene ale lui Hardrada, Harold și-a epuizat trupele în proces, fiind nevoit să treverseze de două ori lungimea țării pentru a putea face față situației extrem de dificile. Refuzul de a asculta sfatul mamei sale și al consilierilor privind amânarea intervenției militare și adoptarea unei strategii metodice poate fi considerat un motiv al înfrângerii, însă chiar și în ziua bătăliei, Harold avea șanse reale de a ieși victorios. Ambele armate erau echilibrate și bine pregătite. Momentul fatidic al retragerii cavalerilor normanzi și al ruperii rândurilor de către englezi au cauzat în mod categoric înfrângerea. La aceasta se adaugă și moartea violentă a regelui, care a lăsat astfel armată fără lider. Dintre toate motivele enumerate anterior, eroarea tactică de neiertat pe câmpul de luptă i-au adus lui Harold sfârșitul și odată cu sfârșitul său, și sfârșitul Angliei saxone. Anglia normandă lua naștere.

Invazia normandă a fost, de altfel, și ultima invazie străină pe care Anglia a suferit-o. De aceea data de 14 octombrie 1066 va deveni cea mai faimoasă dată din istoria Angliei.

Harold a fost ultimul rege anglo-saxon și ultimul monarh autohton. De la William Cuceritorul și până în prezent la regina Elisabeta a II-a, toți monarhii englezi vor proveni din familii străine.

Speranțele lui William de a fi recunoscut rege imediat după bătălie au fost înșelate de decizia witan-ului de a-l alege rege pe Edgar Aetheling. Alegerea s-a făcut cu sprijinul fraților nobili Edwin de Mercia și Morcar de Northumbria, cu suportul lui Ealdred, arhiepiscopul York-ului și cu binecuvântarea lui Stigand, arhiepiscopului de Canterbury, considerat schismatic de către Roma.

După momente de așteptare, ducele a securizat cetatea Dover, Kent-ul și Canterbury, după care a capturat Winchester-ul, vechea capitală a Wessex-ului și locul unde era păstrat tezaurul englez. Drumul către Londra era deschis, după ce William a învins o oaste saxonă trimisă împotriva sa, însă nu a reușit să-și asigure traversarea Tamisei pe Podul Londrei, fiind nevoit să se abată pe rute ocolitoare.

La Wallingford, William a primit supunerea lui Stigand, după care a învins încă o dată forțele locale ale Londrei. Edgar Aetheling, împreună cu Edwin și Morcar s-au supus și ei cuceritorului. Deși a fost ales rege, Edgar nu va fi niciodată încoronat.

William a fost încoronat rege în ziua de Crăciun a anului 1066 în catedrala Westminster. În conformitate cu tradiția anglo-saxonă, regele era ales, funcția nefiind una ereditară. Atunci când populația a încercat să-l aleagă pe William și a început să-l aclameze cu voci puternice, cavalerii normanzi, vorbitori de limba franceză, nu înțelegeau ce se întâmplă în interiorul catedralei și au început să incendieze clădirile din jur, crezând că este vorba de o revoltă. Un fum gros a pătruns în catedrală și toți participanții s-au grăbit să iasă afară, lăsându-l pe William singur. Ceremonia de încoronare s-a săvârșit rapid, brusc și haotic printre flăcările și fumul de la clădirile ce ardeau în Londra.

Domnia lui William Cuceritorul a adus schimbări fundamentale în istoria britanică. Încoronarea să marchează sfârșitul perioadei anglo-saxone și începutul uneia noi, pline de transformări, de cele mai multe ori violente, care au dus în cele din urmă la hegemonia Angliei pe planul politic european și mondial. William a impus o nouă aristocrație, o nouă ierarhie ecleziastică, o nouă cultură și o nouă limbă. Anglia s-a transformat într-o adevărată fortăreață normandă, reformată de către viziunea universală a lui William.

Imediat după încoronarea sa, William a început distribuirea vastelor proprietăți engleze supușilor săi. Anglia era transformată prin construcția fortărețelor de lemn, ridicate pe porțiuni de pământ supraînălțat și împrejmuite cu șanțuri de apărare. Construcția lor era realizată de către populația anglo-saxonă supusă. Ulterior, ele au fost înlocuite cu

monumentale castele de piatră, construite să dăinuiască veșnic, adevărate fortificații splendide, opere de artă militară în adevăratul sens al cuvântului. Niciodată englezii nu au văzut așa ceva. Fortificațiile anglo-saxone erau destinate să încorporeze în interiorul lor comunități întregi de oameni, pe când castelele normande erau fortărețe compacte ce aveau rolul de a proteja nouă putere politică și de a intimida populația de rând. Castelele sunt o mărturie a noilor relații dintre seniori și supuși, dintre nobili și oameni de rând și o veșnică amintire a faptului că englezii erau un popor cucerit de acum.

Dintre toate transformările produse, cultura engleză va avea de suferit cele mai multe transformări. Cucerirea normandă a adus la putere o elită bărbătească de numai 10 000 de cavaleri, nobili și prelați care au înlocuit elita conducătoare anglo-saxonă. Marea majoritate a funcțiilor politice și ecleziiale au fost transferate în mâinile acestor noi veniți. Însă un grup de normanzi vorbitori de limbă franceză nu putea governa în mod real peste o populație de câteva milioane a căror limbă nici nu o puteau înțelege. De aceea, era nevoie vitală de cooperare cu populația cucerită. La încoronarea sa, William a promis că va păstra toate legile lui Edward Confesorul, va fi apărătorul binelui și se va feri de rău. Cu alte cuvinte, William accepta limitele puterii sale. Monarhia engleză nu a fost și nu va fi niciodată una absolutistă, având limite bine specificate, în timp, ea dezvoltându-se în paralel cu un sistem politic și legislativ peste care regele nu va putea trece. Cu toate modificările impuse societății, William promitea continuarea măsurilor și a înțeleptei cărmuirii din timpul bunului Edward.

Asemenea strămoșilor vikingi, normanzii s-au asimilat populației cucerite. Pentru ei păstrarea purității sângelui nu era ceva de dorit. Normanzii au venit, au cucerit și s-au stins treptat prin contopirea cu populația anglo-saxonă. Asemenea au procedat și în Normandia în urma integrării în cultura și populația franceză și în sudul Italiei prin integrarea în rândul italienilor. Însă amprenta pe care au lăsat-o în urmă este una fundamentală, definitivă și covârșitoare. Căsătoriile cu femeile anglo-saxone erau cât se poate de firești, iar această imixtiune s-a produs și în rândul limbii și culturii engleze. Sute de cuvinte au intrat în lexicul limbii engleze în decursul a trei secole, modelând-o în mod spectaculos. Primele cuvinte franceze pătrunse în vechea limbă anglo-saxonă au fost cele referitoare la putere, la guvernare, la sistemul legislativ și la viața socială. Exemple: *empire, authority, govern, court, war, peace, justice*, etc. Un fapt deosebit de interesant pentru limba engleză este acela de a deține cuvinte diferite ce desemnează același obiect, tocmai prin introducerea de către normanzi a alternativelor franceze. Exemplu: *royal* provine din limba franceză, iar *kingly* din engleza veche, ambele desemnând termenul de *regal*. Asemenea și pentru cuvintele *country* și *land*, însemnând țară. Cu toate că cele două limbi se îmbinau perfect împreună, franceza

rămânea limba elitei conducătoare, în timp ce engleza era vorbită de către poporul de rând. Această diferență se poate observa în denumirea diferită pentru două dintre animalele domestice ce hrăneau populația. Exemplu: *pig* este termen englezesc iar *porc*, francez, *sheep*, englezesc, *mutton*, francez. Termenii englezești de *pig* și *sheep*, însemnând *porc* și *oaie* se referă la animalele vii ce își petrec viața în murdăria din coteț, iar aceiași termeni proveniți din franceză, echivalenți pentru aceleași animale, respectiv, *porc* și *mutton* se referă la preparatele culinare gătite din carnea celor două animale, servite clasei nobiliare normande. Cele două exemple evidentiează în mod clar diferențele sociale dintre clasă conducătoare normanda și clasa anglo-saxonă supusă.

Schimbările politice și sociale au dus și la dispariția numelor anglo-saxone. Nume ca *Aethelbert*, *Edwin*, *Edith*, *Athelstan*, *Edmund*, *Oswald*, *Edgar* par să fie atât de distanțe și îndepărtate de cultura engleză. Nume normande precum *William*, *Robert*, *Richard*, *Henry* au fost adoptate de către englezi, iar prenumele de *William* a devenit curând cel mai comun din Anglia. Aceleași modificări s-au produs și în cazul numelor de familie. Normanzii aveau obiceiul de a adăuga prefixul *fitz* ce însemna *fiul lui*... înaintea unui prenume, pentru a desemna familia din care se făcea parte. Exemplu: *Fitzgerald* – *fiul lui Gerald*, *Fitzsimmonds* – *fiul lui Simmond*, *Fitzneil* – *fiul lui Neil*. Moda elitei normande s-a transmis în mod rapid și clasei conduse care s-a adaptat noilor cerințe impuse. Cu timpul populația normandă se va contopi în mod absolut în mulțimea populației engleze, încât va fi imposibil de stabilit cine se trăgea din rândul normanzilor și cine din rândul anglo-saxonilor. Limba franceză a influențat considerabil etapa finală a formării limbii engleze, însă nu în mod decisiv. Chiar dacă vreme de două secole de la cucerirea normandă, monarhii Angliei erau vorbitori de limbă franceză, neînțelegând nici un cuvânt în engleză, până la sfârșitul anilor 1500, franceza era privită ca o limbă total străină, aparținând unui popor diferit.

Contrar așteptărilor, cucerirea normandă a Angliei nu s-a încheiat odată cu bătălia de la Hastings sau cu încoronarea ca rege a lui William Cuceritorul. Nordul Angliei a fost influențat vreme de mai bine de două secole de puternica stăpânire daneză ce își avea capitala la York. Mândrii locuitori ai Northumbriei vor aprinde flacăra rezistenței împotriva uzurpatorului și își vor îndrepta privirile și speranțele către intervenția salvatoare a scandinavilor.

Schimbarea aristocrației autohtone de către cuceritor și tratarea injustă a poporului cucerit au aprins torțele rezistenței în multe dintre provinciile engleze din Mercia, Anglia de Est și Northumbria, la care s-a adăugat și suportul galez. Cavalerii normanzi erau urmăriți de trupe de gherilă anglo-saxone și uciși în întunericul nopții și în izolarea mlaștinilor. La rândul

lor, normanzii comiteau atrocități împotriva anglo-saxonilor. Nici clericii englezi nu au fost scutiți. La Glastonbury, arcași staționați în turnul abației au ucis 21 de călugări saxoni din ordinul lui William. Întreaga obște a mănăstirii a fost înlocuită cu una nouă din Franța. În cele din urmă, flăcările rezistenței se vor transforma într-un adevărat incendiu al rebeliunii ce va cuprinde întregul nord, loial originilor sale scandinave.

Câțiva lideri de seamă ai rezistenței s-au evidențiat în luptele împotriva normanzilor. Unul dintre aceștia a fost legendarul Hereward the Wake (*cel veșnic treaz*). Viața și activitatea sa au fost puternic romanțate, încât este destul de dificil a deosebi realitatea istorică de ficțiune. Este menționat în Cronica anglo-saxonă, în cartea Zilei Judecării (*Domesday Book*) și în Cronicile de la Ely (*Liber Eliensis*). Opera *Gesta Herewardi*, scrisă în prima jumătate a secolului al XII-lea, îi este în întregime dedicată, conținând, însă, numeroase exagerări, hiperbolizări și mistificări ale eroului.

După cucerirea normandă din 1066, mulți anglo-saxoni au preferat să emigreze în Bizanț, unde urmăreau debutul unui nou destin. Au preferat mai degrabă exilul decât noua orânduire a lui William Cuceritorul. Pierderea țării lor în favoarea normanzilor, sprijiniți de ceilalți occidentali, i-au transformat pe englezii pribegi în cei mai înverșunați luptători împotriva francilor.

De asemenea, și dușmanii englezilor, normanzii, și-au găsit un loc binevenit în armata Bizanțului. Astfel, cele două grupuri vor fi nevoite să trăiască în pace, să lupte împreună și să moară unii pentru alții sub același drapel.

Aventura engleză a fost mult mai complicată și plină de dramatism. Cucerirea normandă a lui William a lăsat în urmă doar dezastru, foamete și genocid. Rezistențele englezești din anii 1069-1070 au fost reprimare cu o brutalitate nemaîntâlnită, exagerată chiar și pentru gusturile lui William Cuceritorul. Floarea aristocrației anglo-saxone care a supraviețuit masacrului și care era aproape în totalitate înlocuită de la putere, deprimată de pierderea propriei țări, a ales exilul în speranța reîntoarcerii și a recuceririi patriei. Numeroși englezi și danezi din Britania au ales să emigreze în Danemarca, alții au ajuns chiar la curtea prințului Kievului. Gytha, fiica regelui martir de la Hastings, Harold Godwinson, s-a căsătorit prin intermediul unchiului ei, regele danez Svein Estridsson, cu Marele Prinț al Kievului, Vladimir al II-lea Monomahul. Numele bizantin de Monomahul, pe care l-a adoptat Vladimir al II-lea, provine de la mama sa, rudă cu împăratul bizantin Constantin al IX-lea Monomahul. În semn de respect pentru Imperiul romeilor, Vladimir a adoptat numele dinastiei imperiale.

Alături de exodul din Danemarca și Rusia Kieveană, cea mai mare emigrare a avut loc în Imperiul Bizantin. Nu este, însă, pentru prima dată când grupuri de englezi căutau

gloria în Imperiul romeilor. Savantul rus A. A. Vasiliev, în lucrarea sa „*The Opening Stages of the Anglo-Saxon Immigration to Byzantium in the Eleventh Century*”, publicată în *Seminarium Kondakovianum*, în anul 1937, este de părere că englezii soseau în Bizanț pentru a servi în Garda Varangiana cu mult înainte de anul 1066. De asemenea, el afirmă că trupele anglo-daneze de elită ale *housecarl*-ilor au intrat în serviciul bizantin imediat după moartea regelui Cnut cel Mare. Deși sunt istorici precum Franz Dolger care contestă afirmațiile lui Vasiliev, ipotezele sale pot fi cât se poate de reale și de adevărate, ținând cont de numeroasele relații diplomatice dintre Anglia și Imperiul Bizantin în timpul regilor Alfred cel Mare, Athelstan și Edward Confesorul. Relațiile dintre cele două state distante au fost fie directe, fie intermediare de către regatele scandinave daneze, norvegiene și suedeze care exportau un număr însemnat de luptători vikingi în garda de elită imperială de la Constantinopol. Chiar și luptătorii vikingi din Islanda și Groenlanda căutau gloria în Bizanț, iar pentru a stopa acest fenomen răspândit, căpeteniile vikinge au emis un edict prin care celui care era plecat să lupte în țara grecilor i se revoca orice drept de moștenire pe perioada șederii în Bizanț.

Alături de statele scandinave, un alt intermediator între Anglia și Imperiul Bizantin era marele principat al Kievului care avea strânse relații diplomatice, politice, economice și militare cu împărăția mediteraneeană.

Garda Varangiană în care activau și emigranții englezi fusese înființată de către împăratul Vasile al II-lea în anul 988, atunci când a primit ajutorul a 6 000 de războinici scandinavi și slavi din partea țarului Vladimir cel Mare. Luptătorii scandinavi și ruși au activat în trupele imperiale încă dinaintea guvernării lui Vasile al II-lea Macedoneanul. Îi găsim luptând pe mare în anul 902 și 949 în Creta. Îi întâlnim în campaniile navale ale lui Constantin Porfirogenetul, desfășurate între anii 930-950. Îi vedem luptând și pe uscat în Siria în anul 955. Însă nu au fost organizați într-un regiment separat, de elită decât încorpând cu Vasile al II-lea.

Chiar dacă fluxul de migranți englezi era unul însemnat, până la sfârșitul secolului al XI-lea, elementul dominant în Gardă era cel scandinav. Și după ce mulțimea de englezi a început să se stabilească în Bizanț și în Constantinopol, scandinavii aveau să se angajeze ca mercenari încă în număr mare.

Câteva studii intense au fost făcute în ultimii ani cu privire la exodul englez care a avut loc după anul 1066. Izvoarele care atestă acest fapt nu sunt întrutotul suficiente și sunt dificil de interpretat cu exactitate. Nici cronicile bizantine nu ne sunt de mare folos, afară de *Alexianda*, scrisă de către Ana Comnena, de *Strategikonul* lui Kekaumenos și de *Faptele lui Ioan și Manuel Comnenul*, scrise de către Ioan Kinnamos. În ceea ce privește cronicile

apusene, dispunem de *Istoria Ecclesială* a lui Oderic Vitalis, de *Chronicon universale anonymi Laudunensis*, scrisă de către un călugăr anonim englez de la mănăstirea Laon din Picardia în jurul anului 1219 și de *saga Jarvadar*, o sagă islandeză din secolul al XIV-lea referitoare la viața regelui englez Edward Confesorul (1042-1066). Deși ultimele două cronici sunt târzii față de desfășurarea evenimentelor, ele precizează un aspect unic în istoria engleză.

Cele două izvoare au fost scrise la două secole după cucerirea normandă a Angliei. Potrivit celor două scrieri, după zdrobirea ultimelor forme de rezistență anglo-saxone, o parte a nobilimii engleze, în frunte cu o parte deloc de neglijată a populației engleze, au luat calea exilului și s-au îndreptat pe mare spre Constantinopol în Bizanț. Flota lor constituită din aproximativ 350 de vase a traversat Marea Mediterană și a ajuns sub zidurile orașului imperial într-un moment crucial atunci când orașul era asediat de o flotă păgână. Englezii i-au învins pe asediatori și au fost răsplătiți cu mari onoruri de către împărat. Mulți dintre aceștia au acceptat să intre în slujba Imperiului și au rămas în Constantinopol, însă majoritatea, în frunte cu contele Siward au cerut câteva orașe pe care ei să le guverneze. Basileul bizantin i-a îndrumat spre o fostă posesiune imperială aflată în nord-nord-estul Mării Negre, pierdută acum în mâinile păgânilor. Dacă aceștia vor reuși să-i alunge pe barbari de acolo, ținutul va fi al lor. Potrivit celor două cronici, englezii au ocupat ținutul, au construit orașe pe care le-au numit după cele din țara lor natală, „Londra”, „York” și nu numai, iar ținutului i-au dat numele de „Noua Anglie”.

Plecând de la evenimentele expuse aici, se emit o serie de teorii care încearcă să armonizeze cât mai fidel conținutul celor două izvoare menționate anterior cu realitatea istorică. Prezența anglo-saxonă alături de cea vikingă la Constantinopol nu poate fi pusă la îndoială sub nicio formă, această realitate devenind adevăr istoric. Ceea ce poate fi pus foarte ușor la îndoială este momentul exact al sosirii lor la Constantinopol.

Este dificil de stabilit cu exactitate anul acestui exod, cert este faptul că a avut loc după dezastrul bizantin în fața turcilor de la Manzikert din 1071. Cele două cronici pomenesc numele împăratului Alexios I Comnenul, dar asediul Constantinopolului despre care vorbesc aceste două izvoare nu s-a petrecut în timpul acestui mare împărat. Într-adevăr Constantinopolul a fost asediat în timpul domniei sale în anul 1091 de către pecenegi, dar cu siguranță nu despre acest atac este vorba, deoarece englezii se aflau deja în slujba împăratului în războiul purtat de acesta cu normanzii zece ani mai devreme. Ar putea fi vorba însă despre un asediu pe mare al Constantinopolului din timpul împăratului Mihail al VII-lea Ducas (1071-1078), iar pomenirea eronată a numelui lui Alexios poate fi scuzată întrucât la vremea

respectivă acesta era general încununat de glorie iar faima sa o depășea cu mult pe cea a împăratului. Cert este faptul că această migrație s-a petrecut între anii 1070 și 1085.

O altă teorie este cea legată de existența coloniei engleze din Crimeea, numită în cele două izvoare „Noua Anglie”. Dovezile sunt însă foarte puține pentru a veni în întărirea acestor afirmații, ceea ce va duce în mod inevitabil la dificultatea demonstrării existenței sale.

Cercetarea acestui subiect se află abia la începuturi, iar tema generează un interes vădit în cercurile academice. Problema presupusei existențe a unei colonii engleze în nord-estul Mării Negre a aprins noi dezbateri în rândul cercetătorilor care se împart acum în două tabere: cei care susțin existența Noii Anglii de pe țărmurile Mării Negre și cei care infirmă existența acesteia. Dovezile pentru a afirma existența acestei colonii sunt destul de puține, dar în același timp credibile, ținând cont de cum s-au desfășurat lucrurile în secolul al XI-lea și al XII-lea în Imperiul Bizantin. Dacă existența acestei colonii se dovedește a fi una reală, atunci asistăm încă de pe acum la primele semne ale colonialismului britanic, organizat cu mult timp înaintea celui oficial al secolelor XVI-XX.

Considerăm că acest exod de proporții deloc ne semnificative nu putea avea loc fără elementele descrise anterior, anume dezvoltarea creștinismului celtic în apatiul anglo-saxon, cristalizarea culturii nordice northumbriene prin influențele celtice, daneze și norvegiene care vor duce la nașterea unui sentiment nezdruccinat de independență față de sudul Angliei, războaiele anglo-daneze, desfășurarea erei vikinge în Europa și America, victoria anglo-saxonă de la Stamford Bridge, înfrângerea lor în fața lui William Cuceritorul la Hastings și dezastrul bizantin de la Manzikert. Peste toate acestea se adăugă și o diplomatie bizantină de excepție și o putere de atracție și de influență extraordinară. Fascinația pe care Bizanțul o va exercita asupra scandinavilor și normanzilor se va transpune și asupra anglo-saxonilor cuceritori.

Migrația anglo-saxonă a avut un impact profund în societatea bizantină furnizând imperiului soldați de elită. Imperiul Bizantin a fost un stat care se baza mult prea mult pe mercenari, însă anglo-saxonii au fost singurii care s-au stabilit permanent în imperiu pentru mai multe generații la rând, aducându-și cu ei și familiile. Datorită respectului pe care îl impuneau, noilor sosiți le-a fost acordat un întreg teritoriu, lucru nemaintănit până acum în societatea romano-bizantină. Nu există un ținut al normanzilor, ori al vikingilor în interiorul statului bizantin. Însă găsim o întreagă colonie engleză bine încheată și extrem de bine organizată care a putut face față invaziilor devastatoare ale mongolilor, după cum am putut vedea.

În Occident, evenimentul migrației a fost trecut cu vederea, deoarece nimeni nu se mai interesa de soarta unui popor cucerit. Clericii și savanții anglo-saxoni au fost înlocuiți în mod brutal de către cei normanzi. Am putut vedea cum s-au așternut câteva rânduri în cronicile franceze și pentru mulțimea englezilor plecați să lupte pentru un împărat străin. Aceste rânduri au fost preluate de către cronicarii islandezi iubitori de poezie și de aventură care le-au dedicat acestor exilați propria *saga*.

Întrucât Bizanțul se vedea pe sine a fi un imperiu universal, nu a dat o importanță covârșitoare evenimentului sosirii anglo-saxonilor, fiind menționați trecător în diferite cronici. Până la urma urmei, în viziunea romeilor englezii nu erau decât barbari vestici care trebuiau civilizați și luminați de către Constantinopol. Abia începând cu domnia împăratului Manuei I Comnenul (1143-1180) Bizanțul va recunoaște gradul înalt de civilizație care începea să se impună și în Occident și va înceta a se referi la vest ca la o societate barbară retrogradă. Abia după cucerirea Constantinopolului de către turci în anul 1453 și exodul savanților greci în Italia avea să înceapă cu adevărat Renașterea culturii Europene, care a devenit moștenitoare a spiritualității și civilizației Bizantine. De căderea Bizanțului se leagă și sfârșitul Evului Mediu și etapa Marilor Descoperiri Geografice. Imperiul Bizantin a fost un stat care a dus valorile civilizației clasice din Antichitate până în epoca modernă, oferind umanității un imens serviciu ce nu poate fi contestat niciodată.

Cât despre englezii din imperiu, aceștia s-au asimilat treptat și au devenit ei înșiși „*bizantini*”, dacă poate exista un termen care să definească mulțimea popoarelor care alcătuiau statul roman. Fenomenul migrației anglo-saxone în Bizanț poate fi considerat ca fiind prima manifestare a colonialismului britanic și european. Majoritatea istoricilor consideră cruciadele ca fiind debutul acestor mișcări sociale, dar iată că avem de a face cu astfel de acțiuni organizate cu două decenii mai devreme decât predica de la Clermont, acțiuni declanșate tot de către o cruciadă, *pre*-cruciada lui William Cuceritorul împotriva poporului și Bisericii anglo-saxone.

Deși valul migrator anglo-saxon a luat sfârșit undeva în jurul celei de-a patra cruciade, fascinația englezilor pentru Imperiul Bizantin nu a încetat. Cei mai mari cercetători, arheologi și istorici ai Imperiului Bizantin din vremurile moderne și contemporane sunt tot englezi. Dintre ei amintim pe Sir Edward Gibbon, Paul J. Alexander, Michael Angold, Timothy D. Barnes, Charles M. Brand, Anthony Bryer, John Bury, Hugh Chisholm, Anthony Eastmond, George Finlay, Lynda Garland, Christopher Gravett, Timothy E. Gregory, John Haldon, Jonathan Harris, Cyril Mango, William Miller, Donald M. Nicol, David Nicolle, John Julius Norwich marele bizantinolog recent decedat, Sir Steven Runciman, Jonathan Shepard,

Paul Stephenson, Robert Thomson, Warren Treadgold, Stephen Turnbull, John Wortley și nu numai.